

Studijní program Sociální pedagogika a poradenství na Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity

Dana Knotová

Studijní program Sociální pedagogika a poradenství je realizován více jak dvě dekády na Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (FF MU). Jeho profilace byla od počátku cíleně zaměřena na oblast poradenství, orientaci programu však v širší perspektivě můžeme charakterizovat jako zaměření na sociální výchovu, minimalizaci či eliminaci výchovných a vzdělávacích problémů, na podporu kvality života různých cílových skupin včetně marginalizovaných nebo ohrožených sociálním vyloučením.

Koncipování studijního programu vychází z premisy, že sociální pedagogika je aplikovanou pedagogickou disciplínou s výrazným multidisciplinárním přesahem. Z tohoto pojetí se pak odvíjí koncipování studijního plánu a představy o kompetencích, které má studium rozvíjet. Díky sociálně vědnímu multioborovému základu jsou absolventi studijního programu připraveni na výkon různých sociálních profesí. Ruku v ruce s rozvojem studijního programu se také snažíme rozvíjet sociální pedagogiku jako vědní obor.

Historie studijního programu

Počáteční snahy vedoucí k realizaci studijního programu byly na našem pracovišti uskutečňovány v polovině 90. let uplynulého století. Pod vedením doc. Libora Hřebíčka vzniklo dvouleté specializační studium (v rámci celoživotního vzdělávání), jehož první absolventi ukončili studium v roce 1995. Za další dva roky již bylo připraveno řádné vysokoškolské studium a akademickým senátem fakulty byl schválen studijní obor (dnes program) Sociální pedagogika se zaměřením na poradenství, od akademického roku 1997/1998 se jednalo o pětileté studium samostatného oboru v rámci studijního programu Pedagogika v kombinované formě studia, v následujících letech došlo ke změně formy studia a od roku 1999 se realizovalo v prezenční formě studia (v této době ještě nebyl ustaven systém akreditací oborů). Do organizace oboru a výuky vstoupila dr. Lenka Hloušková, která postupně převzala hlavní odpovědnost za obor. V souladu s postupnými změnami v terciárním sektoru vzdělávání (viz Boloňská deklarace) došlo k organizační a formální přeměně studijního oboru. Studium oboru bylo od akademického roku 2006/07 uskutečňováno v rámci studijního programu Pedagogika (kód programu byl N7501) a v novém akreditačním řízení bylo rozčleněno na bakalářský a magisterský stupeň, přičemž bylo vedením pracoviště rozhodnuto, že bude nadále preferována prezenční forma studia.

Studium oboru bylo dvakrát úspěšně reakreditováno, a to v roce 2001 a v roce 2014. Vzhledem ke stoupajícímu počtu studentů (mj. se projevil vliv masifikace na vysokých školách a zájmu o studium oboru) došlo k personálnímu posílení pracoviště a v rámci programu Pedagogika se oboru začali postupně věnovat další tři noví pracovníci. Vývoj studijního oboru směřoval k současnému stavu, kdy opět v souvislosti se změnami v akreditačních procesech, došlo v roce 2019 k další organizační změně. Došlo k přeměně oboru na samostatný studijní program. Garanci programu nyní zajišťuje doc. Petr Hladý (pro bakalářské studium) a doc. Dana Knotová (pro magisterské studium). Aktuálně je v bakalářském studiu přibližně 130 studentů a v magisterském stupni asi 50 studentů.

Obsah studijního programu

Sociální pedagogiku a poradenství bylo do akademického roku 2019/2020 možné studovat pouze jako jednooborové studium v bakalářském a magisterském stupni v prezenční formě studia, od akademického roku 2019/2020 došlo k zásadní koncepční změně. Zaměření studijního programu bylo a je teoreticko-profesní. Změna se týkala formy studia i struktury studijních plánů. Koncepční změna přinesla změnu jednooborového studijního plánu a jeho doplnění o hlavní studijní plán (tzv. maior) a vedlejší studijní plán (tzv. minor). Studijní plány obsahují tři skupiny předmětů, povinné, povinně volitelné a volitelné. Všechny studijní plány jsou nabízeny pouze v prezenční formě studia, mj. z důvodu dovednostního zaměření části povinně-volitelných předmětů. Domníváme se, že předměty zaměřené na rozvoj dovedností by nebylo možno v požadované kvalitě a rozsahu realizovat v kombinované formě studia. Důležitou součástí studijního programu Sociální pedagogika a poradenství je systém odborných praxí, které jsou spojeny s reflexí a supervizí.

Při koncipování obsahu studijního programu a vymezení cílů studia byly mj. využity a respektovány Standardy vzdělávání v oblasti sociální pedagogiky a Minimální standard vzdělávání v sociální práci. Cílem studijního programu je připravit absolventy nejen na práci v sociálně pedagogické a poradenské praxi, ale také na samostatnou řídicí a výzkumnou činnost, projektovou i expertní analytickou práci.

Absolventi studijního programu nacházejí velmi dobré uplatnění v praxi, pracují v mnoha sociálních profesích, nastupují také do škol v rámci tzv. šablon pro rozvoj vzdělávání. Byli bychom rádi, kdyby se pozice sociálních pedagogů ve školství legislativně pevně ukotvila a naše očekávání směřují k novele zákona o pedagogických pracovnících, která aktuálně prochází schvalovací procedurou.

Personální zabezpečení programu

Ústav pedagogických věd má kromě programu Sociální pedagogika a poradenství akreditovány také studijní programy Pedagogika a Andragogika, pracoviště není rozčleněno na oddělení nebo sekce a zaměstnanci ústavu běžně spolupracují na výuce ve všech třech programech, samozřejmě i na rozvojových a výzkumných projektech. Přesto 4 lidé tvoří tým prioritně zaměřený na program Sociální pedagogika a poradenství. Pracovníci Ústavu pedagogických věd, kteří tvoří tým s prioritním zaměřením na Sociální pedagogiku a poradenství, jsou aktivními členy mnoha profesních asociací a odborných společností, např. Asociace školní psychologie, České pedagogické společnosti, České asociace pedagogického výzkumu, pracoviště je od roku 2013 členem Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice.

Všichni velmi úzce spolupracují na tvorbě analýz a podkladových materiálů např. pro Národní pedagogický institut (mj. pro oblast školního poradenství, evaluaci škol, přípravy nového pojetí dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků). Dlouhodobě také spolupracují na tvorbě analýz s Českou školní inspekcí, připravují podkladové studie a metodiky ve spolupráci s Centrem Euroguidance, Krajským úřadem Jihomoravského kraje i mnoha dalšími institucemi (např. IQ Roma servis, Mediační centrum) nebo různými organizacemi neziskového sektoru (např. Liga vozíčkářů, Spondeo, Charita, občanské poradny), výčet spolupracujících organizací a institucí by mohl být velmi dlouhý, proto vybíráme jen ilustrativně některé, aniž bychom tím chtěli vyjádřit preferenci či významnost spolupráce. Různé formy spolupráce přináší také studentům programu Sociální pedagogika a poradenství možnost participace na celé řadě aktivit včetně možnosti realizace odborných praxí nebo stáží.

Týmová práce na rozvojových i výzkumných projektech

Pro Ústav pedagogických věd FF MU je charakteristická týmová práce na projektech rozvojového i výzkumného charakteru. Ohlédneme-li se za poslední dekádu, pak pracovníci ústavu (zaměření na Sociální pedagogiku a poradenství) se podíleli na následujících rozvojových projektech:

Mezinárodní projekt Developing an open online course in European Social Pedagogy (v rámci schématu Erasmus+), do něhož jsme byli přizváni hlavním partnerem projektu ThemPra Social Pedagogy z Velké Británie, projekt byl realizován v letech 2016 až 2019 (Filozofická fakulta, [n.d.](#)). Domníváme se,

že se jedná o mimořádný projekt, který díky spolupráci sedmi partnerů z členských zemí Evropské unie přinesl edukační on-line materiály o různých pojetích sociální pedagogiky v zúčastněných zemích. Z těchto materiálů vznikl kurz složený z devíti lekcí, který je volně dostupný na platformě Coursera (Holthoff et al., n.d.) v sekci Social Sciences.

Dalším aktuálním rozvojovým projektem podpořeným MŠMT (OP VVV), na němž participují pracovníci ÚPV FF MU zaměřeni na sociální pedagogiku, je projekt s názvem *Životní dráhy neúspěšných maturantů a maturantek* (Filozofická fakulta, n.d.), projekt bude ukončen v roce 2022.

Z výzkumných projektů realizovaných v posledních letech jsou významné dva projekty podpořené Grantovou agenturou ČR. Prvním z nich je projekt *Netradiční studenti pedagogických oborů v České republice* (Non-traditional students studying for education degrees in tertiary education within the Czech Republic, GA18-15451S; Masarykova universita, n.d.) a druhým je projekt *Kariérová adaptabilita absolventů středních odborných škol při přechodu ze školy do práce* (Career adaptability of vocational upper-secondary school graduates during the school-to-work transition, GA18-07537S; Masarykova universita, n.d.).

Aktuálně jsou také realizovány dva projekty podpořené Technologickou agenturou ČR, jedním z nich je *Modifikace finského vzdělávacího programu Towards Successful Seniority na základě aktuálních potřeb učitelů středních škol* (TL02000290; Masarykova universita, n.d.), druhým je projekt s názvem *Diagnostika dislexie s využitím eye-trackingu a umělé inteligence* (TL05000177; Masarykova universita, n.d.).

Nejen z těchto projektů je zpracováno členy týmu mnoho odborných publikačních výstupů, odborných článků, monografií i učebních textů. Informace o těchto pracích jsou dostupné v Informačním systému univerzity (is.muni.cz) nebo na webových stránkách Ústavu pedagogických věd (Ústav pedagogických věd, n.d.).

Závěr

Sociální pedagogika a poradenství patří k etablovaným studijním programům Ústavu pedagogických věd. Doufáme, že s kolegy z jiných vysokoškolských pracovišť, na nichž se pěstuje sociální pedagogika, přispíváme k rozvoji sociální pedagogiky nejen jako studijního programu, ale také jako vědního oboru. V komunitě českých sociálních pedagogů sdílíme snahy o akceptaci profese sociálního pedagoga nejen v neziskovém sektoru, ale také pevné legislativní ukotvení profese ve školském rezortu a institucích, které jsou v gesci dalších vládních rezortů.

Domníváme se, že poslední dvě dekády jsou „aurea prima sata est aetas“ české sociální pedagogiky a jsme rádi, že k tomuto přispíváme odbornou činností v rámci Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Literatura

Filozofická fakulta, Masarykova univerzita. (n.d.). *Developing an open online course in European Social Pedagogy*. <https://www.phil.muni.cz/vyzkum/resene-projekty/36461>

Filozofická fakulta, Masarykova univerzita. (n.d.). *Životní dráhy neúspěšných maturantů a maturantek*. <https://www.phil.muni.cz/vyzkum/resene-projekty/51570>

Holthoff, S., Eichsteller, G., Gardner, A., Paterson, C., Paterson, B., Sørensen, M., Kyjánková, V., Arnau, L., Janer, À., Corbella, L., Roose, R., Simpson, L., Charfe, L., Schlüter, J., Schädler, H., Firing, Ch., Knotová, D., Úcar, X., Valdivia Vizarrera, P., Núñez, H., & Bradt, L. (n.d.). *Social Pedagogy across Europe* [Webinar]. Universitat Autònoma de Barcelona. <https://www.coursera.org/learn/social-pedagogy-europ>

Masarykova univerzita. (n.d.). *Career adaptability of vocational upper-secondary school graduates during the school-to-work transition*. <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/39109>

Masarykova univerzita. (n.d.). *Diagnostika dyslexie s využitím eye-trackingu a umělé inteligence (DYSLEX)*. <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/61307>

Masarykova univerzita. (n.d.). *Modifikace finského vzdělávacího programu Towards Successful Seniority na základě aktuálních potřeb učitelů středních škol (Profesní seniorita)*. <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/44126>

Masarykova univerzita. (n.d.). *Non-traditional students studying for education degrees in tertiary education within the Czech Republic*. <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/39025>

Ústav pedagogických věd, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita. (n.d.). *Publikace*. <https://pedagogika.phil.muni.cz/veda-a-vyzkum/publikace>

Dana Knotová
Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Doc. PhDr. Dana Knotová, Ph.D. působí na Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Dlouhodobě se zabývá zejména sociální pedagogikou a pedagogikou volného času. V jejich rámci mimo jiné sleduje zájmové vzdělávání nebo vliv různých typů prostředí na kvalitu a dostupnost volnočasových, výchovně-vzdělávacích a sociálních služeb. Podílela se na řešení řady projektů (např. projekt GA ČR Každodenní život základní školy v období normalizace pohledem učitelů; Využití orální historie při studiu soudobých dějin školství; a Málotřídni školy v České republice: analýza současného stavu a potenciálů jejich rozvoje).